

ЧОРНОБИЛЬСЬКА ЗОНА – ЗОНА ПОСТІЙНОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

SOS – ТЕРИТОРІЯ

Сьогодні зона відчуження - потенційно небезпечний об'єкт, розташований на теренах України, де ліквідація наслідків аварії, що сталася 26 квітня 1986 року, триває досі.

Зона відчуження - це частина території Київської та Житомирської областей України, що межують з Білоруссю. Площа зони - понад три тисячі квадратних кілометрів. Для порівняння - територія Закарпатської області становить 8 тисяч квадратних кілометрів.

Дев'ять тисяч осіб виконують у Чорнобильській зоні свої обов'язки. З них шість тисяч - працівники підприємств, підприємств внутрішніх справ, 300 осіб медичного персоналу, який забезпечує контроль за станом здоров'я працюючих на території зони відчуження, дві тисячі працівників Міністерства енергетики, котрі виконують будівельні роботи, до тисячі підрядників з різних організацій України, які задіяні тут для тих чи інших видів робіт, а також близько тисячі науковці, які працюють у наукових закладах та лабораторіях, розташованих безпосередньо в зоні відчуження.

Керівництво усіма підрозділами здійснює Адміністрація зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення. У зоні відчуження також працюють шість тисяч робітників Чорнобильської АЕС.

Діяльність у зоні відчуження проводиться згідно із Законом України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи". У цьому документі сказано, що АЗВ фінансує усі роботи в зоні відчуження, є замовником з будь-яких видів робіт, що проводяться на території зони, та відповідає за їх здійснення. Персонал МНС займається вирішенням п'яти головних проблем зони відчуження. **Перша з них** - поводження з радіоактивними відходами, що утворилися після інженерних заходів 1986-87 років, і які необхідно перевести зі стану тимчасового у стан довгострокового, постійного зберігання.

У 1997 році у постійно діючому могильнику "Буряківка" було захоронено 20 тис. тонн радіоактивних відходів, у 1998-му - 40 тисяч. Сьогодні, попри складні економічні умови, у зоні відчуження будується завод по переробці та похованню радіоактивних відходів (РАВ). І будується він виключно на кошти України. У цьому році планується поховати приблизно 40 тисяч тонн відходів. Це ті РАВ, що знаходяться зараз на поверхні землі й перебування яких у такому стані є тимчасовим.

Але є проблема, пов'язана з більш ніж двома тисячами "могильників", що являють собою велику потенційну небезпеку навколишньому середовищу. Це звичайні траншеї, заповнені різноманітними радіоактивними відходами, котрі у 1986-87 роках були просто засипані землею. На поверхні цих тимчасових захоронень РАВ випромінювання сягає 1 рентгена на годину, а у глибині радіоактивних надр - значно більше. Люди, котрі працювали на збиранні та похованні цих відходів, отримали великі дози опромінення. Сьогодні в Україні й у світі відсутні інженерні рішення щодо їх перепоховання. Головна проблема - як убезпечити людей, котрі ліквідуватимуть тимчасові поховання. Стан цих радіоактивно небезпечних об'єктів невпинно погіршується. Частина із них підтоплюється водами і загрожує річці Прип'ять. Зараз вирішується проблема щодо ліквідації, перенесення смертельного вмісту цих об'єктів у постійні, належним чином обладнані сховища. Це важке завдання. Але воно повинно бути вирішене, і не без допомоги світової спільноти.

Уряд США забезпечив коштами програми американських учених, пов'язані з пошуком контрзаходів проти стронцію. Було профінансовано шість наукових

груп, але тільки дві з них виходять на реальні результати. Ці роботи оцінюються у 30 мільйонів доларів. На території США є подібний до зони відчуження полігон, і проблеми, котрі треба вирішувати, загалом схожі - це забруднення, пов'язані з радіоактивними відходами.

Що зараз являє собою зона в радіаційному плані? Якщо порівняти карти забруднення 1998 і 1990 років, то забруднення нічим принципово не відрізняються. І головне завдання персоналу, який працює на цій екологічно небезпечній території - не допустити виносу радіаційного забруднення за її межі.

Найбільшу реальну небезпеку становить територія зони, з якої 70% потенційного виносу радіонуклідів може відбутися водним шляхом. **Це друга проблема**, над вирішенням якої працюють у зоні відчуження колективи підприємств і організацій МНС України. Якщо сьогодні призупинити роботи щодо виконання необхідних гідротехнічних заходів, то винос радіонуклідів до басейну Дніпра сягне небезпечного рівня. А ця головна ріка держави дає воду 40 мільйонам населення України.

За 12 років у зоні відчуження було побудовано 134 гідротехнічні споруди. Найбільша з них - лівобережна дамба. Розроблений і виконується великий комплекс заходів для захисту правого та лівого берегів Прип'яті, що дає можливість зменшити винос радіоактивно забруднених вод у Дніпро.

Проблема води - одна з нагальних у зоні відчуження. За своїм значенням вона не менша, ніж проблема об'єкта "Укриття". Якщо надалі не займатися цим найважливішим питанням, то Україна стане заручником Чорнобильської території. Нехтування ним може призвести також до того, що вже через 15 років не тільки Україна, але й інші держави Чорноморського басейну зіткнуться з не менш глобальною проблемою радіоактивного забруднення рибних запасів Чорного моря.

Також висновку дійшли вчені і спеціалісти як України, так і США та Японії, котрі вже сім років працюють у співдружності зі своїми українськими колегами в зоні відчуження. Саме тому Організація Об'єднаних Націй направила нещодавно міжнародних експертів до Чорнобильської зони з метою оцінки розробленого українськими фахів-

цями проекту будівництва гідротехнічних споруд на правому березі Прип'яті для запобігання виносу радіонуклідів із правобережної заплави ріки.

Третя глобальна проблема - це ліс, що займає понад 112 тисяч гектарів території зони відчуження. Якщо лісовій екосистемі не приділяти належної уваги, виникне реальна небезпека пожеж, унаслідок яких можливе винесення 5% радіоактивності за межі зони.

У 1992 році у зоні відчуження лісові пожежі знищили 12 тисяч гектарів лісу. Дуже небезпечно в цьому плані покинуті селища. Багато випадків, коли пожежі виникають саме в таких місцях.

Проведення постійного екологічного моніторингу - **це четверта проблема**, котра потребує остаточного вирішення. У першу чергу, це необхідно, щоб отримувати точну інформацію, по-друге, - щоб не приймати неправильних інженерних рішень, а головне - вичерпно й об'єктивно інформувати населення України і світу про радіоекологічну ситуацію, стан справ у зоні відчуження.

П'ята, дуже важлива проблема - це проблема об'єкта "Укриття". Адміністрація зони відчуження є головною замовником усіх робіт щодо перетворення об'єкта в екологічно безпечний стан, а керівництво "Укриття" відповідає перед АЗВ за якість та своєчасність проведення запланованих заходів.

Зусилля України, держав міжнародної спільноти, особливо країн Європи, щодо стабілізації "Укриття" дуже важливі і мають у наступні сім років докорінно змінити ситуацію на краще.

У 1998 році вартість робіт у зоні відчуження становила понад 114 млн. гривень. Треба зазначити, що торік Чорнобильська зона була профінансована на 100%. Усі кошти, за невеликим винятком, надходили з бюджету України. Це ще раз вказує на ту величезну увагу, яку приділяє уряд держави, незважаючи на нинішню економічну скруту, проблемі зони відчуження. Минулого року нами вирішене одне із найважливіших завдань - збільшено обсяги виконання робіт із мінімізації наслідків аварії у два рази. Це дуже важливий результат колективів, зайнятих на території зони відчуження.

Основне ж досягнення 1998-го - це те, що не було допущено виносу радіонуклідів із забруднених територій у басейн Дніпра. Усі підприємства зони у повеннебезпечні періоди працювали з повною відповідністю, щоб не допустити забруднення вод.

Велика робота проведена щодо приймання під юрисдикцію АЗВ території зони безумовного (обов'язкового) відселення. Була розроблена концепція подальших дій на цих забруднених землях. Також інтенсивно втілювалися заходи по забезпеченню фізичної охорони периметра зони відчуження, приєднаних територій.

Прикметним є те, що торік було прийнято концептуальне рішення про розвиток території Чорнобильської зони як частини України. Як відомо, на цих землях законом було заборонено будь-яке виробництво. А нині нам вдалося разом із декількома колективами зони відчуження одержати дозвіл на реалізацію програми "Метал", що дозволило зонним підприємствам, які займаються дезактивацією металу, частково вирішити свої фінансові проблеми.

Великі надії ми покладаємо на програму "Ліс", потенціал якої постійно зростає. Уже сьогодні, після часткової реконструкції, почав діяти цех обробки деревини, що випускає дошку й брус найвищої якості з мінімальними відходами. І на ці вироби є попит. Підприємства зони "Спеціалізована будівельна компанія" і "Чорнобильліс" скооперувалися і з урахуванням спільних інтересів запустили виробництво, про яке свого часу було багато розмов.

У цьому році необхідно завершити реконструкцію цеху переробки деревини за допомогою підприємств, які опікуються програмою "Ліс".

Коли у грудні 1996 року я починав свою діяльність в Адміністрації зони відчуження, то ставив перед собою два завдання. Перше - організувати проект будівництва газотурбінної електростанції. І друге - переконати світове співтовариство, країни Заходу в тому, що сьогодні гроші необхідно вкладати не тільки у стабілізацію стану об'єкта "Укриття", але й також у вирішення ще важливіших проблем зони відчуження, що з роками стають дедалі складнішими й дорожчими. Що стосується останнього, то вже є конкретне розуміння з боку Організації Об'єднаних Націй. Як уже згадувалося, сьогодні консультан-

ти і проєктанти ООН і України працюють над техніко-економічним обґрунтуванням будівництва правобережної дамби на річці Прип'ять. Це невеликий проект, він буде коштувати приблизно 30 мільйонів доларів. Це не ті 300 мільйонів, що Захід обіцяє витратити на об'єкт "Укриття", але все-таки реальні гроші, які країни Європи готові уже завтра вкласти у конкретну справу.

З приводу будівництва газотурбінної електростанції, вважаю, що проект відбувся. І зараз ми постали перед питанням створення офіційної юридичної особи - дирекції будівництва на території зони відчуження із тим, щоб уже в листопаді-грудні цього року розпочати безпосередньо спорудження цього об'єкта.

Підвищенню ефективності робіт у зоні відчуження мають сприяти іноземні й вітчизняні інвестиції. Уже сьогодні приватні інвестори виявляють зацікавленість до програми "Метал". Є реальні пропозиції від групи київських підприємств, які проробляють техніко-економічні обґрунтування для себе і банків. Надалі вони готові вкласти гроші на розвиток підприємств, які будуть працювати в зоні відчуження за програмою "Метал". До програми "Ліс" уже залучено до 3 мільйонів гривень. Інвестиції до програми "Вода" (захист водного середовища від радіонуклідів) очікуються у сумі 30 мільйонів доларів, у програму "Метал" група київських підприємств планує вкласти близько 5 мільйонів гривень. І на будівництво газотурбінної електростанції буде залучено понад 100 мільйонів доларів.

У перспективі можливий початок процесу реабілітації, повернення у народне господарство частини земель території зони відчуження в районі сіл Купувате, Городище, Опачичі. Але для цього необхідна певна сміливість того керівника, який візьме на себе обов'язок вирішувати питання відродження відчужених земель. Фінансування цієї програми АЗВ якщо і буде проводитися, то тільки частково. Решту грошей доведеться залучати господарям землі самостійно, а це ризик. Думаю, що остаточно це питання буде вирішуватися у березні-квітні поточного року.

У рамках реабілітації у нас діє ще програма "Фауна", яку вже підтримали шість міністерств і відомств України. Відрадно, що робота з її реалізації уже розгортається.

І на завершення хочу підкреслити, що програма діяльності у зоні відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення на 1999 рік прийнята на недавній колегії МНС України і є обов'язковою для виконання.

Можливо, цього року відбудуться деякі зміни щодо кількості працюючих у зоні відчуження. Це болюче питання, і скорочення персоналу не повинно зашкодити справі, якою ми займаємося на екологічно небезпечній території.

Загалом же, теперішня структура підприємств працює, і працює добре. Так що нема рації її "ламати", необхідно рухатися далі у напрямку підвищення ефективності робіт у зоні відчуження. Сьогодні Адміністрація зони відчуження активно співробітничала з Житомирською, Київською, Чернігівською, Херсонською обласними та Іванківською районною держадміністраціями, Республікою Білорусь, Автономною Республікою Крим. Керівники цих областей і республік прекрасно знають, що таке зона відчуження. Усі вони в міру сил допомагають нам при розробці та реалізації наукових і виробничих програм, відпочинку трудівників зони. У цілому між нами існують нормальні, ділові і дружні стосунки. Необхідні контакти налагоджені нами із західними країнами. Щоправда, ці зв'язки з практичного боку ще слабкі. Тому зараз розроблена програма, розрахована головним чином на співробітництво з посольствами країн європейської співдружності, з метою створення умов для залучення іноземних інвестицій у зону відчуження. Існують ділові пропозиції від країн, що входять до складу СНД для організації певних широкомасштабних заходів на території зони відчуження. Одне слово, у напрямку міжнародного співробітництва будуть скеровані більш дієві й активні зусилля з боку агентства "Чорнобильінтерінформ" і АЗВ. І ми сподіваємося на реальні результати уже в другій половині цього року.

Олександр ГРЕБЕНЮК,
перший заступник начальника
Адміністрації зони відчуження
і зони безумовного
(обов'язкового) відселення.